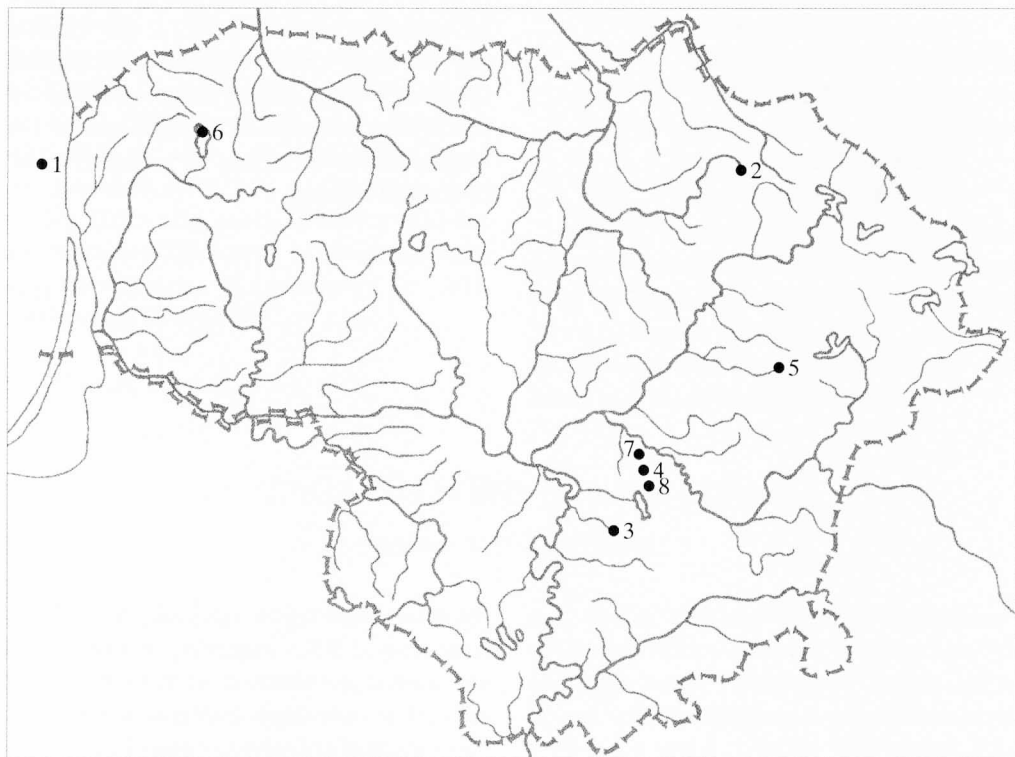

XII. POVANDENINĖ ARCHEOLOGIJA

118 pav. Povandeninė archeologija:

Fig. 118. Underwater archaeology:

1 – Baltijos jūra, 2 – Daugiškiai (Ešerinis), 3 – Gabys, 4 – Liminas,
5 – Luokesai, 6 – Plateliai, 7 – Statkūniškės, 8 – Žasliai.

LUOKESŲ EŽERO POLINĖ GYVENVIETĖ II

Zenonas BAUBONIS, Mantas KVEDARAVIČIUS,
Giedrė MOTUZAITĖ, Elena PRANCKĖNAITĖ

Luokesų polinė gyvenvietė II lokalizuota 2001 m. Luokesų ežero P dalyje, rago formos seklumoje, kur gylis siekia nuo 1,5 iki 1,7 m. 2002 m. tyrimų metu nustatyta po vandeniu esančių polių planigrafija bei ištirtas 4 m² plotas, kuriame aptiktas 35 cm storio kultūrinis sluoksnis. 2003 m. Luokesų ežero polinėje gyvenvietėje II ištirtos dar dvi 4 m² dydžio perkastos bei žvalgyta pakrantės teritorija (žr. *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 269–270; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 321–322; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 285–286). 2004 m. povandeninių archeologinių tyrimų metu ištirtas 60 m² plotas, kuriame atsektas vienas medinės platformos kraštas (*ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 315–316).

2005 m. tęsti Luokesų ežero polinės gyvenvietės II povandeniniai platformos tyrimai, todėl penkios tyrimų vietos matuotos ŠR ir PV kryptimis nuo 2004 m. tyrimų vietos I (2002 ir 2003 m. tirti plotai 1–3 kaip bandomosios perkastos, neįvardyti kaip tyrimų vietos), siekiant ištirti beveik visą didžiausią gyvenvietės polių koncentraciją.

Iš viso 2005 m. ištirtas 100 m² plotas.

Tyrimų vietose aptiktos platformos liekanos – medinės konstrukcijos sudarė vieną sluoksnį, nors ir persidengusios viena su kita, todėl fiksuotas vienas 5–30 cm gylis. Medinės konstrukcijas dengė nuosėdinis šviesiai gelsvas dumblas, kuriame rasti pušies kankorėžiai, mažos kriauklytės, pavieniai anglių ir apdegusios medienos gabaliukai, apie 30 vienetų nuo 1 iki 3 cm skersmens suskilusių nuo ugnies akmenų gabaliukų, žievės ir smulkių medienos fragmentų.

Tyrimų vieta II buvo 4x8 m dydžio. Centrinėje tyrimų vietos dalyje išryškėjo viena polių (22 poliai) eilė, 8 metrus besitęsianti PV–ŠR kryptimi įstrižai tyrimų vietos.

PR tyrimų vietos dalyje atidengtos polių eilės, besitęsiančios už tyrimų vietos ribos į PR link ežero kranto, pradžią sudaro 8 poliai.

Horizontalios konstrukcijos dalys išsidėsčiusios dviem pagrindinėmis kryptimis – ŠR–PV ir ŠV–PR. Jų elementai: rąsteliai, pusiau skelti rąsteliai ir lentos persidengė vieni su kitais.

Tyrimų vietos centrinėje dalyje ŠR–PV kryptimi gulintys konstrukcijos elementai, kurių dauguma yra pusiau skelti rąstai su išskobtomis skylėmis, prigludusiomis prie įstrižai tyrimų vietą einančių vertikalių polių eilės, sudaro tarsi vieną konstruktyvą – koncentruotą eilę. Šis konstruktyvas yra platformos PR kraštas.

ŠV–PR kryptimi gulintys konstrukcijos elementai (daugiausia rąsteliai ir pavieniai pusiau skelti rąsteliai bei lentos) yra beveik lygiagretūs vienas kitam. Beveik visi jie prasideda į ŠV nuo tyrimų vietos centrinėje dalyje Š–P kryptimi nuo gulinčio konstruktyvo. Tikriausiai tai platformos grindinio dalis.

Tyrimų vieta III buvo 4x4 m dydžio. Šioje tyrimų vietoje išryškėjo trys polių eilės, kurios nebuvo užfiksuotos 2001 m. inventurizuojant polius, kadangi ši gyvenvietės dalis buvo užklota tankia vandens augmenija.

Polių eilės tęsiasi ŠV–PR kryptimi. Kiekvieną jų sudaro 4–5 poliai. Eilės išsidėsčiusios lygiagrečiai.

Horizontalūs medinės konstrukcijos elementai, kaip ir polių eilės išsidėstę viena pagrindine ŠV–PR kryptimi.

Tyrimų vieta IV buvo 4x4 m dydžio. Tyrimų vietoje 16 vertikalių polių nesudarė aiškios sistemos, jie padrikai pasklidę visoje tyrimų vietoje. Horizontalūs medinės konstrukcijos elementai – rąsteliai išsidėstę viena pagrindine ŠV–PR kryptimi.

Tyrimų vieta V buvo 4x8 m dydžio. Tiek horizontalios medinės konstrukcijos elementai, tiek ir poliai koncentruojasi PR tyrimų vietos krašte. Išryškėjo dvi pagrindinės polių eilės, besitęsiančios PV–ŠR kryptimi. Šios tyrimų vietos vidutinis polių skersmuo gerokai skiriasi nuo prieš tai aprašytų ištirtų plotų polių skersmens. Šiuose plotuose dauguma polių yra labai ploni, jų skersmuo siekia vos 5 cm. Didžioji dalis horizontalių medinių konstrukcijos elementų išsidėstę ta pačia kryptimi kaip ir polių eilės – PV–ŠR. Palyginus su kitais tirtais plotais, šios medinės konstrukcijos yra labai menkos, plonos. Jų išsidėstymas primena siaurą tiltelį ar takelį, kuris galėtų būti statymo laikotarpiu naudotas priėjimas iki statomos gyvenvietės.

Tyrimų vietose II–V įsigilinta iki 30 cm. Pasiektas šviesaus dumblo sluoksnis be žmogaus veiklos pėdsakų.

Tyrimų vieta VI buvo 2x2 m dydžio. Ši vieta yra seklumos pabaigoje. 20–40 cm gylyje atidengti 4 vertikaliūs poliai. Mediniai horizontalios konstrukcijos elementai atidengti tik 140 cm nusiurbus dumblą. Beveik visi konstrukcijos elementai atidengti ŠR tyrimų vietos krašte. Pagrindinė medinių horizontalios konstrukcijos elementų išsidėstymo kryptis – PR–ŠV. Ši tyrimų vieta fiksuota trimatėje plotmėje.

Siekiant išsiaiškinti, ar tyrimų vietoje VI, 140 cm giliau nei visa platforma aptikti me-

diniai horizontalūs konstrukcijos elementai nėra ankstesnio užstatymo liekanos, buvo paimtas mėginys C_{14} datavimui iš lentos 297. Jis datuotas Oksfordo laboratorijoje. Gauta data 2487 ± 31 BP įrodyta, kad jie yra vienaliai su polinės gyvenvietės platforma, todėl vienas iš galimų spėjimų, kodėl medinės konstrukcijos elementai galėjo nuslinkti į ežero gilumą, yra seklumos erozijos padariniai.

Po 2005 m. tyrimų buvo sudarytas bendras 2004–2005 m. tyrimų vietų planas. Išryškėjo platformos pagrindinė konstrukcija ir jos kraštai: PR, ŠR ir P.

Tyrimų metu išaiškėjo polinės gyvenvietės konstruktyvas – ant vertikaliai į dumblą sukaltų 6–25 cm skersmens polių sukonstruotas lentų ir pusiau skeltų rąstelių karkasas. Prie polių karkasas tvirtintas lentose ir pusrąščiuose išskobus skyles, per kurias lentos ir pusrąščiai užmauti ir užfiksuoti ant polių virš vandens lygio. Ant karkaso sudėtas ir pritvirtintas medinis grindinys-platforma. Ten, kur karkaso neužteko, iš apačios platforma tvirtinta prie grindinio pririštais rąsteliais. Grindinys prie karkaso tikriausiai tvirtintas karnomis.

2005 m. Luokesų ežero polinės gyvenvietės II povandeninių archeologinių tyrimų metu nebuvo aptikta nė vieno individualaus archeologinio radinio.

Ekspedicijos metu žvalgyta ir Luokesų ežero sekluma, esanti PV jo dalyje, šalia didžiosios ežero salos. Tacheometru nustatytos 25 polių bei spėjamo žvejybinio įrenginio koordinatės. Paimti du mėginiai C_{14} datavimui – polio ir spėjamo žvejybinio įrenginio. Gautos datos: polis – 130 ± 80 AD (Vs-1555), žvejybinis įrenginys – 1500 ± 100 AD (Vs-1554). Aptikti poliai ir žvejybinis įrenginys nesiejami su polinėmis gyvenvietėmis, tačiau nu-

skendusios salos žvalgymų rezultatai įrodo ilgą Luokesų apyežerio apgyvendinimą ir jo išteklių naudojimą.

LUOKESAI LAKE PILE SETTLEMENT 2

In 2005 investigations of the Luokesai Lake pile settlement (Molėtai district) were

continued. Five trenches covering the total area of 100 m² were excavated. No archaeological finds were discovered. The area investigated in 2005 revealed the major part of a platform with piles, cross-beams and worked planks well-preserved still *in situ* showing a highly sophisticated construction method. Three sides of the wooden platform were uncovered.

POVANDENINIAI ARCHEOLOGINIAI ŽVALGYMAI RYTŲ LIETUVOS EŽERUOSE

Mantas KVEDARAVIČIUS, Elena PRANCKĖNAITĖ

2005 m. buvo tęsiama naujų povandeninių archeologinių objektų paieška Rytų Lietuvos ežeruose. Žvalgomojoje ekspedicijoje naudotasi Kaišiadorių muziejaus darbuotojų surinkta informacija apie ežeruose minimus spėjamus archeologinius objektus ar pavienius radinius Kaišiadorių rajone.

Polinių gyvenviečių paieškos vykdytos pasitelkus VAK medžiagą. Ekspedicijos tikslas – lokalizuoti naujus povandeninius archeologinius objektus, naudojantis surinkta istorine, etnografinė medžiaga apie tokius objektus, šiuo metu esančius po vandeniu.

Gabio ežeras Kaišiadorių r. žvalgytas siekiant patikrinti J. Gusto (gimusio 1922 m.) pateiktą informaciją, apie jame aptinkamus medžius bei rąstus, iš kurių vietiniai gyventojai pasistatę ūkinius pastatus.

Ežere išžvalgytos visos pakrantės nuo 1 iki 9 m gylyje. Žvalgytoje teritorijoje archeologinių objektų ar radinių neaptikta.

Žaslių ežeras Kaišiadorių r. žvalgytas dėl pateiktos vietinių gyventojų informacijos, kad jame aptinkama „įdomių“ radinių.

Žaslių ežere išžvalgytos R ir V pakrančių seklumos, surinkti keli antikvariniai dirbiniai (buteliai, žvejybos įrankiai, kokliai). Šalia Žaslių bažnyčios surastos senojo kelio liekanos, kurios buvo apsemtos pasikeitus vandens lygiui.

Statkūniškio ežere Kaišiadorių r. ieškota vietinių gyventojų minimo šiame ežere esančio tanko. Žvalgytoje teritorijoje archeologinių ar istorinių objektų bei radinių neaptikta.

Limino ežere Kaišiadorių r. žvalgyta R dalis, kur 1995 m. buvo aptiktos geležies amžiaus gyvenvietės liekanos. Išžvalgytas 2 ha plotas. Archeologinių objektų nei radinių neaptikta.

Daugiškių (Ešerinio) ežere Rokiškio r. povandeninių archeologinių žvalgymų metu siekta patikrinti informaciją VAK byloje (Nr. 38, p.78), kur minima „sijinė“ gyvenvietė. Atvykus į vietą paaiškėjo, kad ežeras yra labai užpelkėjęs ir matomumas vandenyje beveik nulinis. Išžvalgyta PV ir P ežero teritorija. Archeologinių objektų nei radinių neaptikta.